

Píseň: EZ631 - Nám pomoz, Pane milý + **modlitba;** **Čtení:** Gn 4, 17-26

Milí přátelé,

na posledním setkání jsme se věnovali dalším rozměrům a významům Kainova příběhu. Např. zápasu s magií zejm. v kultech plodnosti, zápasu s lidskými pověrami, pýše lidského světonázoru.

Také jsem hovořil o Kainově příběhu jako vytrvalé připomínce, jak normální je pro lidskou bytost zabíjet - i ve vlastní rodině. A tak jak je i pro nás podstatné vždy znovu domýšlet a reformovat naše chápání i tak základních biblických oddílů jako je např. Desatero.

Kain potřetí

Dnes, také vzhledem k slyšenému, přidám ještě jednu pointu Kainova příběhu. První příběh lidského jednání v Písmu (Gn 3) je příběhem lidské vzpurnosti, odmítání Boží vůle, nechuti se podřizovat, natožpak nést důsledky vlastního rozhodnutí - to se člověk raději schovává u démonských sil v domnění, že ho Bůh nenajde.

Kainův příběh, druhý biblický o člověku, je příběhem lidské vzpurnosti, odmítání Boží vůle, nechuti se podřizovat, natožpak nést důsledky vlastního rozhodnutí - to se člověk raději utíká ke kultům plodnosti či vraždě. V domnění, že se Hospodin nedozví, co jsem učinil. Kain se však tváří v tvář Božímu soudu ke své vině přiznal a Boží soud přijal. Tak mohl být omilostněn, spasen a přijmout otevřenou budoucnost požehnanou také manželkou, synem, městem. Ačkoli znamení vraha mu na čele zůstalo celý život.

Neboli každý další biblický narativ („vyprávění“) je vhodno chápat optikou jednoho z těchto dvou příběhů. Protože všechny další narativy jsou aluzemi na tyto základní lidské možnosti. Jedinou výjimkou jsou evangelia, která však od počátku postaví příběh jinak: Jde o příběh Božího syna, vtěleného Hospodina.

Příběhy praotců, ba dokonce již blížící se potopy, příběhy soudců a králů zvěstují stejnou pravdu o člověku i Bohu - jen v odlišných kulisách geografických, kulturních, vztahových, sociálních a dalších. Buď se člověk vzpírá Bohu (= hřeší), ale za důsledky i samotnou vzpouru obviňuje někoho jiného (= Gn 3), a nebo se člověk vzpírá Bohu, ale přijímá Boží soud (= Gn 4). A tím milost a spásu.

Ne snad, že by člověk nedisponoval třetí možností - nehřešit. Ale takových lidí je tak málo jako je příběhů Elijášových či Elíšových. I ten Josef, čtvrtý praotec, spadá do této dichotomie - vždyť je, byť nepřímou, zodpovědný za pozdější zotročení Israelců v Egyptě. Proto je Hospodin „Bohem Abrahamovým, Izákovým a Jákobovým.“

Neboli až budeme opět číst jiné biblické narativy, až je uslyšíme z kazatelny nebo na jinde, srovnajme je s těmi dvěma prvními lidskými příběhy Muže a ženy v zahradě i příběhem Kainovým.

Lámech

Stejně i dnes. Centrem narativu je Lámechova přímá řeč veršů 23-24. Do které ze dvou základních kategorií tento příběh spadá? Lidské vzpurnosti a odmítání Božího soudu i následků, nebo jde příkladem Kainovým - přijetí Božího soudu?

Pomůžeme si nejprve fakticky: V uvedeném Lámechově zvolání je užito tzv. paralelismu. Paralelismus je poetická forma, která sděluje stejný obsah jako výpověď předchozí, buď užitím jiných slov (paralelismus synonymický; např. Ž 1, 3), nebo jejich zesílením/rozvedením (paralelismus syntetický; např. Ž 1, 1-2) nebo uvedením opaku (paralelismus antitetický; např. Ž 1, 6).

Lámech tedy zabil jednoho člověka, nikoli dva. Pro evropské uši to může znít nelogicky, ale to je logické. Jsme dědici řeckého způsobu myšlení a kultury, nikoli blízkovýchodního či dokonce semitského. V řecké kultuře bylo opakování vnímáno přinejmenším jako neestetické, častěji však jako projev barbarství - nevzdělanosti a nebystrého rozumu. V semitské kultuře naopak -

opakování je nejen estetické, ale také projevem moudrosti a bystrosti. Proto se v Písmu, zejm. v poetických oddílech, tolik textů i obsahů opakuje¹. A dodejme, že i v evropské kultuře se nosíme pořekadlem „opakování - matka moudrosti.“ To máme právě ze semitských kořenů zejm. skrze Bibli a židovství.

Lámech tedy usmrtil člověka. Jde o druhé zabití v chronologii biblických textů - první bylo Kainovo zabití Abela. A Lamech, zcela logicky, se prohlašuje nejen za stejně chráněného, jako byl Kain, ba dokonce za mnohem chráněnějšího.

Lámech však na nic takového nemá právo. Stejně tak žádný člověk. Život neumíme dát ani vrátit, nemáme tedy právo ho brát. Natožpak rozhodovat o své vině a nevině - čímž zřetelněji vystupuje aluze Lámechova příběhu na základní lidskou situaci a chování dle Gn 3.

Kain byl omilostněn Stvořitelem světa, Hospodinem Bohem. Poté, se přijal Boží soud. Ne ze své vůle, radosti či chtění. Kain byl připraven za svůj čin zemřít (Gn 4, 14)!

Tak Lámechův příběh ukazuje na další mýtickou, protože všelidskou, pravdu: Člověk, jakmile je to trochu možné, zneužije i Boží slovo a Boží milost. Lámech se přiznává ke svému činu hrdě a pyšně² - Kain přijal Boží soud a byl připraven přijmout svou popravu. Lámech se prohlašuje de facto za svatého, nedotknutelného - Kain toto přijal jako odpověď Boží na svou vlastní pokoru v přijetí Božího soudu.

Stejně jako to trvá dodnes a bude trvat, dokud bude člověk člověkem. Člověk zneužívá Boží milost - tak již Gn 3. Ať už Boží milost odpuštění, ochrany nebo svobody. A ještě se pyšně a hrdě hájí cizím příběhem. Protože je to přece v Bibli napsáno!

Neboli i Lámechův příběh je v první řadě pro posluchače a čtenáře zhruba doby let 1000-700 př. Kr. Pro nás až v řadě „padesáté“. Příběh o Lámechovi ukazuje, jak snadno člověk vytrhne kousíček svatých Písem a hájí se jimi. Přestože kontext je úplně jiný - ba celý příběh.

¹ Vzpomeňme již na Gn 1. Většina textů SZ je texty poetickými!

² Srv. Starý zákon - překlad s výkladem, svazek 1 - Genesis, str. 50

Tak je Lámechův příběh také zvěstí opět o lidské pýše, kterou nezajímá Boží soud, natožpak Hospodinův pohled na věc. Je zvěstí o lidské touze po laciné milosti, jak o ní hovořil ve dvacátém století Dietrich Bonhoeffer. O lidském přesvědčení nepotřebnosti Boha a snadnosti sebeobhajoby „na základě Písem.“

Takhle však Bible, ani jiná svatá Písma, nefungují. Vytrhávat a hájit se ipso facto logikou, že když byl po vraždě bratra chráněn Kain, tak já jsem po vraždě chráněn také, je vlastně obhajoba magií. Soudcem v takovém pojetí už není Bůh nýbrž člověk. Soudcem není spravedlnost, nýbrž viník, násilník a vrah. Člověk má pravdu pevně v ruku raději než nad sebou (tak Kain).

I proto po tomto Lámechově zvolání jeho příběh končí. Představme si divadelní scénu: Lámech zabije, pronese svůj monolog a... zmizí ze scény. Na tu nastoupí Adam se svou ženou s čerstvě narozeným synem, po nichž následuje montáž jejich rodokmenu (Gn 5). Tento Lámech se už nikdy nevrátí ani zmínkou na scéně.

Tak velký nesmysl Lámech pronesl, že se jeho osobou Písmo vůbec nebude dále zabývat. Tento Lámech se už nikdy znovu neobjeví.³

Snad jen velice nenápadně se vrátí narážka na Lámechovo šílenství a apotheosis („zbožštění“) sebe sama v Mt 18, 21, kdy Ježíš odpovídá, že *odpustit* máme tolikrát, kolikrát Lámech vyhlásil vraždit. Tedy že v lidských rukách neleží Lámechovská krvežíznivost, pomsta a souzení, nýbrž odpuštění. I to je přece naplnění Božího obrazu v nás - tak se k nám Bůh vztahuje už od našich Gn 3.

Poslední k Lámechovi, což ještě zesílí jeho vlastní pýchu a tak aroganci obecně lidskou: Kain zabil chladnokrevně, bez provokace. A Bohem byl chráněn sedmeronásobnou pomstou. Lámech zabil v odpovědi na své zranění (zřejmě nevýrazné - Gn 4, 23), tedy vlastně spravedlivě, tedy musí být pomstěn silněji - sedmdesátkrát

³ Lámech z Gn 5, 28 je jiný Lámech. Ačkoli i v jménu otců Metúšael a Metúšelah máme slyšet podobnost. Podobně jako v Henochovi. O tom však více při výkladu Gn 5.

sedmkrát. Tak bláhově a absurdně jedná a mluví člověk, protože bláhově a absurdně již smýšlí!

Takové je lidské pojetí spravedlnosti...

Další zvěsti

Jako každý biblický oddíl, i tento narativ posluchačům přináší další kérygmata (= zvěsti). První z nich budiž v. 18 s dvojitým zápisem jednoho a téhož jména. Znalci Písma vědí, že se nejedná o nic zlomového, natožpak negativního. Podobně např. pojmenování místa, kde Jákob zápasí s Bohem u potoka Jabok (Peniel - Penúel).

Písmo je proudem a sbírkou mnoha různých tradic, a tuto pluralitu nikdy nechtělo potlačit. Homogenita, stejnost, nepluralita je v Božích očích špatně - zřetelně se to ozve v Gn 11 (stavba v Babel). Hospodin si přeje pluralitu, plastičnost, různost lidských pohledů - jen tak lze nalézat pravdu a slyšet pozvání ke spění k dokonalosti či k pokání. Tak i písaři a redaktoři Bible zachovávají různost tradic např. ve jménech. Stejně jako zachovávají např. chyby písarské (tzv. qre-qetív), historické, geografické atd.

Dále dnešní oddíl předkládá další „dokreslování“ kulis divadla světa. Jábal je praotcem pastýřů a těch, kteří přebývají ve stanech (Jákob!; Gn 25, 27), Júbal těch, kteří hrají na citeru a flétnu. Túbal-kain pak kovářů.

I v tomto Bible prozrazuje návaznost na obvyklé mytologie, pověsti a etiologie (jak vznikl název místa, osoby...) - a zároveň je přeznačuje. Znalost rodokmenů a uvědomění si provázanosti Jákoba s Jábalem - a tak s Kainem - je obrovskou pomocí pro pochopení vnitřních vztahů v Písmu, a tak v lidském životě i společnosti. Není náhoda, že se Jákobův příběh v mnohém podobá tomu Kainovu! O důležitosti a specifické roli rodokmenů však více až při výkladu další kapitoly.

Dále příběh ukazuje opět na napětí v lidském vnímání obyvatel měst a kočovníky - jak to začalo už v příběhu Kaina a Abela. I mezi potomky bratrovraha, psance a budovatele města Kaina jsou totiž Jábalovci - kočovníci. Ba dokonce Jábal je jejich mytologickým praotcem! Ale také „Íredovci“ (hebr. ír = město). Ani

jedna skupina tedy není preferovaná, obě jsou si rovny ve své potencialitě k obrazu Božímu i k hříchu.

Doplňme také významy jmen: Jméno první Lámeechovy ženy Ada patrně souvisí s výrazem adí = ozdoba (srv. jméno jedné z Ezaiových žen - Gn 36, 2).

Jméno druhé ženy, Sila, je blízké výrazu cel = stín. To ledacos napoví také o mnohoženství, které bylo ve starověku běžnou a legální praxí.

Ona nenápadně zmíněná dcera, Naama, také mnoho napoví o směřování Kainova potomstva, jež vrcholí Lámechem: Naama znamená Rozkošná (srv. Noemi - Rt 1, 20), avšak jde o jméno podobné s božstvem Adonise Naamán (proto Naama nikoli Noemi!), které bylo uctíváno orgiastickými slavnostmi (a v tomto ohledu je myšlena také její „rozkošnost“). V dalších generacích se tedy Kainovo potomstvo vrací ke Kainově snaze zajistit plodnost polí a tak požehnání božstev skrze kultu plodnosti, jak jsme o tom hovořili naposledy.

Je škoda, že překlady uvádějí významy jmen jen u menšiny, neboť autoři Písem počítali s těmito tehdy běžnými znalostmi, které však již dnes nejsou běžné vůbec. Přitom již jména samotná v Bibli mnoho napoví!⁴

Tím spíše u Lámecha samotného, kterého jsem si úmyslně nechal až na závěr. Jeho jméno totiž nemá v hebrejštině žádný význam. Ani v příbuzných jazycích akkadských či kenaanských. Lámechovo jméno je zcela bez významu. Je bezvýznamné. Protože Lámech se učinil zcela bezvýznamným svou „hláškou“. Proto končí Kainův rod mužem, jehož jméno nemá žádný význam.⁵

⁴ Krom již zmíněného dodejme, že jména Kainových potomků i jejich profese zahrnují: Pastevce, měšťáky (Írad. ír = městp), kováře, hudebníky a umělce (kteří se mohou těmito živit pouze tam, kde je blahobytný dostatek). Tak je shrnuta lidská civilizace, technologie - nápadně bez soudu. Je to až Lámech, kdo „zmagoří“, kým to všechno skončí - v pýše, v níž největší zločinci prohlašují sebe za nedotknutelné. Avšak to není nevyhnutelnost, technologie ani města nejsou špatná - je to až Lámech, komu se tato forma života vymkne z ruky!

⁵ Jsou dvě hypotézy, které se pokoušejí něco napovědět: 1) Jde o přenesení arabského kořene znamenajícího „silné mládí.“ To však nejen nedává smysl, ale názvuky na arabštinu v Písmu v podstatě nenalezneme. 2) L může být pouze předponou, kořenem jmen

Poslední „další“ zvěstí je ten nápadný skok od Kaina a jeho potomstva, které jakoby končilo tím vyšinutým Lámechem, k Adamovi, Evě a jejich potomstvu. Opět připomeňme kontext: Adam a Eva, vyhnanci z ráje pro svou pýchu a nechuť přijmout Boží soud, přišli o oba své syny - o pokračování rodu těch, kteří žili s Hospodinem v intimním obecenství Hospodinovy zahrady. Abel byl zavražděn Kainem. Kain odešel do Nódu (= „do nikam“, myšleno je „na konec světa“).

Přesto je jim dopřán další potomek - Šét. Že je to Hospodin, kdo otevírá lůno, považuje autor za samozřejmé - zřetelně o tom hovoří příběhy praotců. Šét už není zmanipulován a instrumentalizován jako Kain (srv. Gn 4, 1 a Gn 4, 25) - je přijat jako Boží dar. A také jako dar nového začátku. Tak to má být!

A pokud by posluchač snad nepochopil, že se možná začíná blýskat na časy (díky Boží milosti, ne z počínu lidského!), řekne příběh ještě pro jistotu: „Tehdy se začalo vzývat jméno Hospodinovo.“ Ale že to trvalo!

Tím oddíl zvěstuje, že vzývání Božího jména se všemi požehnáními a Hospodinovými zaslíbeními začíná tam, kdy člověk přijímá Boží dar nového začátku, přijímá Boží omilostnění - což není možné bez předchozího přiznání viny. Nevinný přece nemůže být omilostněn ani ve svých očích...

Píseň: EZ662 - Do země se skrývá + modlitba Páně

Rozhovor

tedy m-k-h, přičemž h ze závěru často mizí. Sloveso m-k-h znamená „zranit, udeřit, zabít.“ Vzhledem ke kontextu působí přesvědčivě, avšak slovesa užitá v hebrejštině jsou odlišná - h-r-g a p-c-a. Nemůže tedy jít o spojitost jména s činem (jako např. Eva - Živa). I tato hypotéza je tedy zřejmě jen snahou lidské mysli hledat systémy tam, kde nejsou.